

INTERVJU S SAVAŞEM TUĞSAVULOM, PREDSEDNIKOM TURŠKE SEKCIJE CIOFF-A

ANA ETEROVIĆ

Savaş Tuğsavul, dobrovoljen mož krepke postave, rojen leta 1953, poročen, živi v Istanbulu. S folklorno dejavnostjo je povezan od leta 1968, ko je začel plesati v folklorni skupini, pozneje postal njen vodja, leta 1978 pa je prevzel položaj predsednika nacionalne sekcije CIOFF-a v Turčiji in je na tem mestu še danes. Ima 24-letno hčerko, ki je predstavnica mladih v nacionalni sekciji CIOFF-a, s čimer je nekako izpolnjena želja staršev, da otroci nadaljujejo pot, ki so jo uhodili sami. Z aktivnim udejstvovanjem v folklorni skupini je prenehal leta 1980, s folklorno dejavnostjo pa je še danes vsakodnevno povezan.

Kaj za Vas pomeni biti plesalec in predsednik CIOFF-a?

Biti predsednik CIOFF-a je zame velika čast. Ko sem prevzel to dolžnost, sem bil najmlajši predstavnik. Prijatelji, ki so vsa ta leta delali z mano, so se že upokojili ali, na žalost, umrli. Ob 25-letnici delovanja na folklornem področju sem prejel zlato značko, na katero sem zelo ponosen, pa tudi sicer me folklorniki in etnokoreologi iz vse Turčije dobro poznajo. Ne bo narobe, če rečem, da sem se popolnoma predal CIOFF-u, saj z užitkom in veliko energije izpolnjujem dolžnosti, ki jih imam. Rad sem sicer plesal, a kariero plesalca sem že zdavnaj pustil za sabo. Vendar ko sem plesal, sem to delal z užitkom in z veseljem. Menim, da je ples nekaj posebnega: ljudje se primejo za roke, plešejo in pozabijo na življenjske probleme.

Prijeten pogovor je potekal v čajnici s pogledom na Bospor.
(Foto: Ana Eterović, Turčija, maj 2006.)

Če poveste nekaj besed o nacionalni sekciji CIOFF-a v Turčiji; kaj bi poudarili?

CIOFF Republike Turčije je bil ustanovljen leta 1970, torej istega leta kot svetovni. Vanj je vključenih med petdeset in sto skupin (se opravičujem, ker ne vem natančne številke); skupine, ki odhajajo na festivale v tujino plačujejo letno članarino v višini 300 ameriških dolarjev. Združenje ima dve temeljni funkciji, in sicer organizacijo festivalov v Turčiji in izbiro tujih skupin za le-te ter pošiljanje turških folklornih skupin na festivale v tujino.

Koliko pa jih letno odide v tujino in ali lahko gostuje katera koli skupina?

Letno jih na mednarodne festivale v tujino odide okrog dvajset. Večino skupin iz velikih mest zelo dobro poznam, tako da lahko presodim, ali je njihova izvedbena raven primerna za posamezne festivale. Od manjših skupin pri odločanju za napotitev v tujino zahtevamo videoposnetke, poseben pogoj za sodelovanje skupine na festivalu pa je živa glasba. Skupin, ki jih ne spremljajo godci v živo, v tujino načeloma ne pošiljamo.

Ali nam lahko poveste nekaj besed o CIOFF-ovih festivalih v Turčiji?

Julija vsako leto v različnih četrtih Istanbula vzporedno pripravljamo kar nekaj festivalov: festival občine Buyukçekmece, festival občine Pendik, festival v občini Şişli in festival v Yalovi. Sočasno v Bursi poteka festival Karagoz, ki uradno ni CIOFF-ov festival, vendar z organizatorji sodelujemo. Nato se prične festival v Samsunu. V prvem tednu septembra poteka festival v pokrajini Kastamonu, nato pa v Ankari. Otroški festival v Izmirju poteka že 24 let. Kot se da opaziti, skoraj vsi CIOFF-ovi festivali potekajo ob približno istem času, zaradi česar včasih prihaja do težav. Z namenom, da bi izboljšali kakovost turških festivalov in skupinam omogočili, da vidijo čim več ter da so čim več videne, si festivali skupine med sabo "izmenjujejo".

Ker sva trenutno sredi otroškega folklornega festivala v Pendiku, bi nam lahko povedali nekaj besed o njem?

Uradni naslov festivala je 4. otroški festival Azije in Oceanije. Združenje CIOFF-a v Aziji vsako leto v drugi državi organizira otroške festivale, letošnje leto pri nas, česar smo bili veseli še posebej zato, ker datum izvedbe sovpada z mednarodnim dnevom otrok, ki je v Turčiji od časa Atatürka tudi državni praznik. Na festivalu sodelujejo otroške skupine iz Azije, letos pa imamo tudi dve gostujoči skupini, ki prihajata zunaj tega območja, in sicer skupini iz Bolgarije in Poljske.

Kako bi ocenili delo svetovnega CIOFF-a?

Menim, da svetovni CIOFF zelo dobro opravlja nalogo, ki si jo je zadal ob ustanovitvi. Sestanki, na katerih zelo rad sodelujem, potekajo enkrat letno. Sporazumevanje med

Otroški folklorni festival v Panduku.
Utrinek nastopa tajske folklorne skupine.
(Foto: Ana Eterović, Turčija, maj 2006.)

sekcijami ni težavno, tako da ocen nekaterih o stagnaciji ne sprejemam. Seveda pa prihodnost prinaša spremembe in nove izzive, ki se jim bo organizacija, kot je CIOFF, morala prilagoditi.

Kaj pa sodelovanje z nacionalno sekcijo CIOFF-a v Sloveniji?

Slovenski CIOFF in njegovega predsednika dr. Bruna Ravnikarja zelo dobro poznam. Vsako leto na naših festivalih gostimo vsaj eno slovensko skupino. Prav tako pošiljamo naše skupine v Slovenijo, predvsem na mari-borski Lent.

S slovenskimi skupinami ste se torej že srečali. Kako bi ocenili njihovo delo?

Videl sem kar nekaj slovenskih skupin in odkrito povedano, nikoli nisem bil razočaran nad prikazanim programom. Pozitivno bi ocenil njihovo delo, še posebno pa cenim zelo skrbno izdelane, lepe in raznolike kostume ter izredno skrb za le-te. Lastnost, ki je ne zasledimo ravno pri vsaki tuji skupini.

Kaj pomeni ljudski ples za Turke? Ali bi oseba, ki ne pleše v folklorni skupini, znala zaplesati kak ljudski ples?

Turki smo zelo ponosen narod in imamo radi vse, kar je turško; turško kuhinjo, turško glasbo in tudi turški ljudski ples. V Turčiji je razlika med vasjo in mestom še vedno zelo velika. Ljudje, ki živijo v velikih mestih, kot so Istanbul, Ankara ali Izmir, niso več v stalnem stiku z ljudskim plesom, razen če so člani folklorne skupine ali so obiskovali folklorni krožek v osnovni ali srednji šoli. V najboljšem primeru bi znali zaplesati *halay*, kar je zelo poenostavljena oblika plesa v krogu, ki je razširjen tudi

drugod po Evropi, predvsem na Balkanu. Na vasi pa so razmere drugačne. Ljudski ples še živi. Ljudje plešejo na rojstnih dnevih in porokah, na posebnih obredih, kot sta kina geces (obred barvanja rok ženske pred poroko) ali *sünnet* (obrezovanje).

Zavedam se, da je naslednje vprašanje dokaj obširno, vendar, ali bi nam lahko v nekaj besedah nakazali glavne značilnosti turškega ljudskega plesa?

Ah, komaj sem dočakal to vprašanje! Res je obširno, vendar se bom potrudil biti čim bolj jedrnat. Torej Anatolija ali Mala Azija, v kateri se nahaja večina ozemlja Turčije, je mozaik kultur, ki so se stoletja mešale med seboj. Tako je vsaka kultura prispevala tudi k oblikovanju plesnega izročila. Plesi imajo regionalne različice, tako da so jih etnologi razdelili v nekaj skupin. *Horon* je moški ples, značilen za črnomoško regijo, zelo živahen, pleše se s celim telesom in ob spremljavi inštrumenta, ki se imenuje *kemençe*. Plesi z lesenimi žlicami (*kaşık oyunu*) so značilni za regijo od Konye do Silifkeja in ga plešejo tako moški kot ženske. *Kiliç kalkan* je ples iz Burse in okolice, plešejo ga izključno moški, ki z njim posnemajo osmanske bojavnike. *Zeybek* je zelo počasen in ponosen ples, značilen za egejsko pokrajino. *Halay* je ples v krogu, značilen za celo osrednjo in vzhodno Anatolijo, plešejo ga moški in ženske. Oseba na začetku *halaya* se imenuje *halaybaşı*, oseba na koncu pa *poçcık*; obe osebi v roki vrtita robec. Plesi bar so zelo podobni *halayu*. Plesi *bengi* se plešejo ob koncu dobljene vojne, ritem je na začetku zelo počasen, nato pa postopoma postane hiter. Na južni obali Marmarskega morja se plešejo t. i. plesi zaupanja (*güven-de*). Plesalca plešeta v paru, vendar se nikoli ne dotakne-ta. Zelo zanimivi so *karşılama plesi* (plesi pozdrava), ki se plešejo kot uvod v neki dogodek in so razširjeni po vsej državi. Na koncu so tu še plesi hora, ki so dediščina priseljencev iz slovanskih držav. Tako se podobni plesi v Makedoniji imenujejo *oro*, v Bolgariji *horó*, v Rusiji *horovod*.

Ples seveda spremlja glasba. Kateri inštrumenti so značilni za Turčijo?

Med brenkali so znani *saz* (ki mu radi rečemo tudi oče grškega bazukija), *bağlama* (zelo podobna tamburici) in tar (zelo znan tudi v Azerbajdžanu, Iranu, Uzbekistanu in Gruziji). Naslednja skupina so godala, in sicer *kabak kemane* (izdelan iz bučk) in črnomoško *kemençe*. Od pihal so tu *zurna* (ki jo poznajo npr. v Makedoniji, vendar kot zurlo), *kaval* (inštrument, ki so ga največ uporabljali pastirji), *çiftlama* (zelo zanimiv inštrument, narejen iz kosti orlovega krila), *mey*, nabolj pogosto narejen iz drevesa slive, in *tulum*, ki ga poznajo kot gajde na Škotskem. Izmed tolkal je zelo znan *davul*, veliki boben, ki ga poznajo tudi Slovani na Balkanu. Nato so tukaj še *nagara* (manjši boben), *tef* (tamburin) in seveda lesene žlice (*kaşık*).

Kakšna je povprečna turška folklorna skupina? Morda lahko omenite imena najkakovostnejših?

Večina plesalcev v mestnih folklornih skupinah je mladih, starih med 16 in 25 let. Lokalne, vaške skupine imajo večje število starejših plesalcev. Pri nas ima skoraj vsaka univerza folklorno skupino. Ljudski ples je dokaj popularen "šport", tako da dobrih skupin res ne manjka. Omenim pa lahko Anadolu Üniversitesi Halk danslari Grubu iz Eskişehirja, Istanbul folklor kurumu iz Istanbula, Istanbul Teknik Üniversitesi Halk Danslari Grubu in folklorni skupini iz četrti Ye ilköy in Bakirköy v Istanbulu. Veliko dobrih skupin seveda deluje tudi v Ankari in Izmirju. Črnomska regija se z dobrimi skupinami žal ne more pohvaliti.

Ali otroci v folklornih skupinah plešejo ples, namenjene otrokom, ali posnemajo odrasle?

Otroci v otroških skupinah plešejo ples, ki so jih plesali odrasli, torej lahko rečemo, da posnemajo odrasle.

Kaj pa veteranske skupine?

Seveda. Nastope veteranskih skupin zelo rad spremljam, saj menim, da človek po petdesetem letu lahko pleše v folklorni skupini le zaradi ljubezni do plesnega izročila. Njegova izvedba mogoče ni tako tehnično dosledna, je pa toliko bolj ganljiva, ker prihaja iz srca.

Imamo pa v Turčiji še nekaj zanimivega. V Ankari deluje skupina, imenuje se Ankara'nin seymenleri, katere člani so do nedavnega lahko postali izključno družinski člani. Družinski člani štirih generacij so skupaj vadili in nastopali. V zadnjih letih so le odprli vrata tudi drugim zainteresiranim plesalcem.

Kdo izdeluje kostume za folklorne skupine?

Gospod Savas nam je z veseljem odplesal črnomorski horn.
(Foto: Ana Eterović, Turčija, maj 2006.)

Kostume izdelujejo za to šolani izdelovalci, ki imajo sklenjene pogodbe z več folklornimi skupinami. Vsak izdelovalec skrbi za približno 10 do 15 folklornih skupin.

Ali v Turčiji obstaja profesionalna folklorna skupina?

V Turčiji obstaja več skupin, ki se profesionalno ukvarjajo s poustvarjanjem izročila, vendar se načini poustvarjanja razlikujejo. Imamo državni ansambel Türk folklor kurumu, ki izvaja postavitve iz vse Turčije, je pevsko zelo močen in ima zelo kakovostne in dokaj avtentične kostume. Delujejo od leta 1964. V zadnjih letih pa se pojavlja vse več ansamblov, ki delujejo kot "zasebna podjetja". Pogosto se zgodi, da bivši plesalci ustanovijo ansamble, kot so npr. Anadolu Ateşi, Sultans of dance ali Şaman. Te skupine delajo bolj v artistični, šov smeri, kar mi ("avtentična stran"), ne podpiramo. Ogledal sem si njihove nastope in lahko rečem, da so zelo atraktivni, vendar za mene to ni in nikoli ne more biti ljudski ples.

Ali v Turčiji obstaja inštitut za raziskovanje plesnega izročila?

V sestavi Univerze Anadolu v Eskişehirju že zelo dolgo deluje inštitut za raziskovanje ljudskega plesa. Prav tako ima profesionalna skupina Türk folklor kurumu 45-letno zgodovino v raziskovanju in zapisovanju ljudskega plesa. Tudi Istanbul Teknik Üniversitesi konservatoar se ukvarja s tem.

Kdo finančno podpira folklorno dejavnost v Turčiji?

Hm, zelo dobro vprašanje, na katerega imam zelo žalosten odgovor. Nihče. Moram povedati, da ministrstvo za kulturo ni najbolj naklonjeno financiranju folklornih skupin, tako da vodstva folklornih skupin veliko časa preživijo v iskanju drugih virov. V največ primerih so sponzorji podjetniki, bivši člani folklornih skupin. Drugače pa so raziskovanja in revije finančno podprte s strani državnih ustanov.

Ali lahko imenujete kakega pomembnega turškega etnokoreologa?

Seveda, prof. dr. Fikret Değerli, predsednik Türk Folklor Kurumu, nato Bülent Kurdişoğlu, njegov asistent, Mustafa Erdoğan in Üstün Gürtüna.

Kako vidite prihodnost folklornih skupin v Turčiji?

Moram priznati, da je to najtežje vprašanje do sedaj. Pozitivno gledam na prihodnji razvoj folklorne dejavnosti, vendar je to posledica mojega optimističnega značaja. Mnogi si mnenja z mano ne delijo in trdijo, da je čas t. i. tradicionalnih folklornih skupin minil in da je danes čas za moderni ples, za artistične skupine, kot so Anadolu ate i. Poleg CIOFF-a tem razvojnim težnjam nasprotuje še ena organizacija, ki organizira regionalne festivale. Mnenja sem, da dokler obstajajo ljudje, ki z veseljem plešejo, dokler obstajajo ljudje, ki jih radi gledajo in poslušajo, ljudje, ki lahko organizirajo srečanja in izo-

bražujejo, ni razloga za strah. Vendar je to videnje, ponavljam, posledica mojega optimizma.

V vaseh vzhodnega dela Turčije nekatere, v mestih že zdavnaj pozabljene tradicije, še vedno živijo. Mnoge evropske države nimajo sreče, da bi bila plesna dediščina še živa. Ali se tega zavedate?

Popolnoma se strinjam z Vami, da smo v tem primeru zelo srečen narod. Tradicija živi ne samo v vzhodnih delih države, temveč tudi ponekod v mestih. Ljudje živijo povsem moderno življenje, vendar se pri nekaterih življenjskih mejnikih, kot so rojstvo, proslava obrezovanja moškega ali poroka, držijo tradicionalnih vzorcev. Tako je biti študent etnologije ali antropologije v Turčiji zelo zanimivo.

Kot vsak folklornik se verjetno spomnite kakšne anekdote s festivalov, ki ste jih obiskali?

Morda lahko povem anekdoto, ki se je zgodila leta 1980, ko sem bil član žirije na folklornem festivalu na Poljskem. K meni je pristopil poljski etnolog in me vprašal, ali znam plesati. Pokimal sem z glavo. Ob njem je stal novinar, ki je vključil kamero. Storiti nisem mogel drugega kot zapeti in zaplesati, čeprav mi ni bilo ravno najbolj jasno, za kaj naj bi šlo. Dobrih pet minut sem pel in plesal. Ko sem na dogodek do konca festivala že skoraj pozabil, mi je novinar prinesel medaljo za pogum. Še danes se ob pogledu nanjo spominjam negotovih občutkov in spontane reakcije ob zastavljenem vprašanju poljskega etnologa.

Zdi se mi, da v svetu vlada smer "treniranja" plesalcev in stilizacije izročila. Zanima me Vaše mnenje o tem. Ali bi morale

folklorne skupine izvajati funkcijo "živega muzeja" ali iskati načine za zabavljanje občinstva?

S tem vprašanjem se pogosto srečujem in imam o tem zelo jasno mnenje, ki sem ga delno povedal že, ko sem komentiral poustvarjanje Anadolü Ateş'i. Čeprav strogo nasprotujem omenjenim smerem, mi niti izraz "živi muzej" ni všeč. Izvedba mora biti seveda usklajena, mora "lepo izgledati" na odru, vendar mora priti tudi iz srca plesalca. Anadolü ateş'i (že spet navajam isti primer) so zelo dobri akrobati ali šov plesalci, vendar v svoje postavitve vnašajo nekatere podrobnosti, ki nikakor niso del naše pretekle kulture, kot je npr. erotičnost pri ženskem plesu.

Kašken je odnos Turkov do nastopov folklornih skupin, tako tujih kot domačih. Ali je folklor kot dejavnost cenjena v Turčiji?

Turki imamo zelo radi tujce, tako da me nikoli ne skrbi, ali bo udeležba pri nastopih tujih skupin ustrezna. Turki radi gledajo tudi domače folklorne skupine. Lahko rečem, da je delo folklornih skupin med ljudmi cenjeno.

Še zadnje vprašanje. Povedali ste, da ste končali plesno kariero, vendar še vedno zaplešete s prijatelji. Ali bi lahko zaplesali svoj najljubši turški ples?

(Smeh) Seveda, z veseljem. Rad imam vse plese, ki sem jih plesal, sedaj Vam pa lahko pokažem čnomorski horon. Gre za zelo hiter in strasten moški ples. Najprej premaknete desno nogo ...

Otroški folklorni festival v Panduku. Utrinek nastopa indonezijske folklorne skupine. (Foto: Ana Eterović, Turčija, maj 2006.)